

ברכות לפרופ' יהושע בלאו

דברים שנאמרו ביום העיון לכבודו במלאת לו שמונים שנה, י"ד בחשוון תש"ס

חגי בן שמאי

שבמקרה הספיק לקרוא. חוקרי הערבית-היהודית ישמחו בחלקם גם בהגדרה צנועה זו, ולפיכך מן הסתם יהיו עשירים. אין שום ספק שהטרילוגיה הזאת הכוללת את המחקר הבלשני הכללי, הדקדוק המפורט והמילון תהיה בסיס מוצק הן להמשך החקירה בערבית הבינונית בכלל והערבית-היהודית בפרט הן כסטנדרד להוצאת טקסטים ערביים-יהודיים.

הבסיס המוצק הזה נתמך בעשרות, אם לא מאות, מאמרים ארוכים וקצרים.

וכהשלמה לו העמיד פרופ' בלאו גם מופת של מהדורה ביקורתית של טקסט ותרגומו העברי, היא המהדורה של תשובות הרמב"ם בשלושה כרכים (תשי"ט), שלימים נוסף לו כרך ההשלמות.

וראוי שאספר גם על המפעל שאנו מצפים להשלמתו בידי פרופ' בלאו בשותפות עם פרופ' סיימון הופקינס - הקובץ המקיף והחשוב של תעודות וקטעים ספרותיים בערבית-יהודית הכתובים בכתבי הקדם-סעדייני (Early Popular Judaeo-Arabic Spelling). מפעל חלוצי זה פורץ את הגבולות הכרונולוגיים של מחקר הערבית-היהודית שפרופ' בלאו הציב בעצמו במחקריו הקודמים ומגיע אל תקופת ההתהוות הטרנס-בראשית של לשון זו. ואף הוא סימן מובהק לחדשנותו הבלתי נלאית של מורנו.

עשייתו של פרופ' בלאו בחקר הערבית-היהודית היא שסימנה את גדריו של שדה זה ובנתה את בניינו לכל מי שבא לעסוק בו. כפי שקורה לעתים קרובות, משנבנה הבניין נמצאו לו דיריים. כיום יש ציבור גדול, תלמידי ותלמידי תלמידיו של פרופ' בלאו, העוסק בחקר הלשון והספרות הערבית-היהודית. חקר ספרות זו ובניין הקורפוס שלה מתוך חשיפתם של אוצרות נעולים הוא מן התחומים התוססים והמאתגרים במדעי היהדות. אלמלא מפעלו של פרופ' בלאו, לא היה בעולם ציבור כזה ולא הייתה באה לעולם החברה לחקר התרבות הערבית-היהודית. תהיה זה תהיה זה בימי הביניים.

משתתפים באירוע ובעל השמחה: פרופ' מנחם בן-ששון, פרופ' חגי בן-שמאי, פרופ' יהושע בלאו, פרופ' חיים תדמור, ד"ר לאה צבעוני

יהודיים מימי הביניים ("הערבית-היהודית") במפת הלשון הערבית. (דקדוק סע' 1.א) בניסוח צנוע יותר לכאורה אך מחייב לא פחות הציב בלאו את מטרת חיבורו בהמשך המבוא לדקדוק:

אך אם הצלחתי ליצור בעבודה זו בסיס מוצק הן לשם המשך החקירה בערבית הבינונית בכלל והערבית-היהודית בפרט, והן לשם קביעת סטנדרד להוצאת טקסטים ערביים-יהודיים וערביים בינוניים בעתיד, הרי זה חלקי מכל עמלי. (דקדוק סע' 1.ה)

דומה שלא אגזים אם אומר שמטרות אלו הושגו במלואן. אין לתאר היום את חקר הערבית-היהודית בלי הדקדוק ובלי החיבור האחר הפורש את התמונה הלשונית הרחבה של הערבית-היהודית, הלוא הוא The Emergence and Linguistic Background of Judaeo-Arabic אשר הופיע לראשונה בשנת 1965 בהוצאת אוניברסיטת אוקספורד, ובמהדורה שנייה, מתוקנת ומורחבת בשנת 1981 בהוצאת מכון בן-צבי. המהדורה השלישית המורחבת והמתוקנת בהוצאת מכון בן-צבי נמצאת עתה במכבש הדפוס. לשני אלה צריך להוסיף את הצלע השלישית, הלוא הוא המילון שבקרוב יראה אור בהוצאת האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים. המילון הזה הוא דוגמה יפה לכוח היצירה של פרופ' בלאו הנובע והולך בלי הפסק. כתב היד של המילון הושלם, אך עדיין לא הושלמה הכנתו לדפוס. אם תשאלו את פרופ' בלאו הוא בוודאי יאמר לכם שמילון זה אינו המילון ללשון הערבית-היהודית, אלא מילון של הטקסטים

דברי ברכה שאומרים ביום ההולדת אינם צריכים להיות דין וחשבון מלא על פועלו של בעל השמחה, אלא משולים הם למבט מתחנה בדרך. בתחנה רואים את הדרך שכבר עבר ההולך ואת הדרך שלפניו או את המטרה שהוא מבקש להגיע אליה. בצניעות הראויה יכול אני לומר שהלכתי על יד מורי ורבי פרופ' יהושע בלאו בין כמה תחנות, ולעונג לי לברכו בשם החברה לחקר התרבות הערבית-היהודית, שפיתה בארץ הוא מכון בן-צבי לחקר קהילות ישראל

במזרח. אחרים שהלכו איתו באותה הדרך וחנו בנתיבים מקבילים יברכוהו מכוח הליכתם. וכבר אמרתי שבח גדול מאוד, שאין אדם אחד יכול לתאר בתמצית את כל התחנות והנתיבים הללו, ולשם כך אנו נזקקים למאמץ קיבוצי.

פרופ' בלאו זכה למה שאין כל חוקר זוכה לו: הוא בנה שדה מחקר, תחום הערבית-היהודית, שהוא חלק משדה גדול יותר, חקר הערבית-הבינונית. את יסודותיו של התחום הניח כביכול מן הטפחות שככתב את דקדוקה של הערבית-היהודית, בתחילה כעבודת הדוקטור שהשלים בשנת תש"ט (1948) ואחר כך כספר שראה אור בשנת תשכ"ב (1961). אומר אני מן הטפחות, משום שההכרה במעמדה של הערבית-היהודית הייתה עמומה למדי באותם הימים. עדיין לא עבר זמן רב משעה שבמאמר ביקורת שהציב אבן דרך בחקר הערבית-היהודית קבע ד"צ בנעט ז"ל שאין להדיר חיבורים הכתובים בלשון זו על פי כללי הדקדוק של הערבית הקלסית. ממדוי וגבולותיו של קורפוס המקורות הכתובים בלשון זו שנתפרסמו עד לאותה השעה היו מעורפלים ביותר, ומכל מקום מספר הפרסומים היה קטן ועדיין לא השתרשה ההכרה שבלאו ניסח בחיבורו:

הערבית-היהודית בכללותה שימשה כשפה הספרותית של העדה היהודית המגובשת שבארצות ערב ולכן היתה בעלת מסורת ספרותית משלה. (דקדוק סע' 1.י) בנסיבות אלו הייתה אפוא תעוזה רבה בהצבת המטרה לחיבור הדקדוק: לקבוע את מקומה של הערבית שבטקסטים